Waldemar Jagodziński[1]
Ministerstwo Klimatu i Środowiska

https://doi.org/10.29316/9788368103359_1

AKSJOLOGICZNE UWARUNKOWANIA TRANSFORMACJI CYFROWEJ ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W POLSCE – PERSPEKTYWA METODOLOGICZNA

VALUE-BASED DETERMINANTS OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN POLAND – A METHODOLOGICAL PERSPECTIVE

Streszczenie

Rozdział analizuje metodologiczne podstawy badań nad aksjologicznymi uwarunkowaniami transformacji cyfrowej administracji publicznej w Polsce. Autor wskazuje na potrzebę odejścia od redukcjonistycznych, technokratycznych ujęć cyfryzacji, które pomijają wymiar wartości i norm konstytuujących funkcjonowanie instytucji publicznych. Proponuje zintegrowane podejście badawcze łączące perspektywę prawną, organizacyjną i aksjologiczną, umożliwiające rekonstrukcję hierarchii

[1] https://orcid.org/0000-0002-6148-8703, e-mail: waldek_jagodzinski@wp.pl

i dynamiki wartości w procesie cyfrowych przemian. Refleksja ma charakter metateoretyczny – dotyczy sposobów konceptualizacji pojęć, doboru metod oraz relacji między poziomem deklaratywnym a praktycznym realizacji wartości w administracji cyfrowej. Autor podkreśla, że aksjologia administracji publicznej stanowi system otwarty i zmienny, kształtowany przez kontekst społeczny i technologiczny. Wskazuje potrzebę dalszych badań nad tworzeniem spójnych narzędzi metodologicznych pozwalających na analizę wartości w środowisku cyfrowym.

Słowa kluczowe: aksjologia, aksjologiczne uwarunkowania transformacji cyfrowej, metodologia badań, administracja cyfrowa, wartości

Abstract

The chapter examines the methodological foundations for studying the axiological determinants of digital transformation in Poland's public administration. The author highlights the limitations of technocratic approaches that overlook the normative and ethical dimensions of digital governance. A comprehensive research framework is proposed, integrating legal, organizational, and axiological perspectives to reconstruct the hierarchy and evolution of values shaping digital change. The study adopts a metatheoretical orientation, focusing on the conceptualization of key notions, methodological design, and the relationship between declared and practiced values in digital administration. Axiology is presented as a dynamic, open system influenced by social and technological contexts. The chapter calls for the development of consistent methodological tools that can capture the interplay between technology, law, and public values, thus enabling a more holistic understanding of digital transformation processes in public institutions.

Keywords: axiology, axiological determinants of digital transformation, research methodology, digital administration, values

Wstęp

Transformacja cyfrowa administracji publicznej stanowi jeden z fundamentalnych procesów modernizacyjnych zachodzących we współczesnych państwach, który redefiniuje relacje między władzą publiczną a obywatelami oraz sposób realizacji zadań administracyjnych. W dotychczasowym dyskursie naukowym dominuje perspektywa techniczno-organizacyjna, która ujmuje transformację cyfrową administracji publicznej w kategoriach operacyjnych i wdrożeniowych. Prowadzone analizy koncentrują się

przede wszystkim na problematyce normatywnych i organizacyjnych podstaw transformacji – w szczególności na regulacjach prawnych umożliwiających wdrażanie zmian instytucjonalnych (Dudzik, 2022; Puczko, 2025; Romaniuk, 2017), implementacji narzędzi cyfrowych (Błażewski, 2022; Grzybowski, 2022; Hysa, 2013), doskonaleniu procedur administracyjnych (Lewańska, Sokołowska, Stróżyna, 2016; Świtał, 2020) oraz dostępności usług publicznych w środowisku elektronicznym (Miłek, Nowak, 2021). W relatywnie niewielkim stopniu podejmowana jest natomiast refleksja nad aksjologicznymi uwarunkowaniami i konsekwencjami tych procesów, które w istocie determinują ich kierunek, zakres oraz społeczny odbiór[2]. Ten brak zainteresowania wydaje się wynikać przede wszystkim z ograniczonej refleksji metodologicznej dotyczącej sposobów konceptualizacji i prowadzenia badań w tym obszarze[3]. Przeważająca w większości prac orientacja pragmatyczno-efektywnościowa, choć niewątpliwie cenna z punktu widzenia optymalizacji procesów administracyjnych, prowadzi do marginalizacji wymiaru wartości i znaczeń konstytutywnych dla działania cyfrowej administracji publicznej jako instytucji służącej realizacji dobra wspólnego. Zjawisko to jest o tyle znamienne, że w literaturze przedmiotu od dłuższego czasu rozwijane są badania nad aksjologią prawa administracyjnego oraz tradycyjnej administracji publicznej (Zimmermann, 2017; Cieślak 2000; Frańczuk 2016), które obejmują zarówno rekonstrukcję wartości normatywnych konstytuujących określone instytucje prawa administracyjnego (Chlipała, 2017; Zając, 2022), jak i badania nad ich funkcjonalnym przejawianiem się

[2] W tym kontekście warto odnotować pracę Ejdys (2018). Choć już sam tytuł sugeruje podjęcie problematyki aksjologicznej, to – jak wskazuje autorka – „(c)elem utylitarnym pracy było pozyskanie wiedzy niezbędnej w procesach doskonalenia stosowanych rozwiązań w zakresie e-administracji, umożliwiających adaptację rozwiązań technologicznych w większym zakresie" (s. 9). Tym samym potencjał tej pracy w zakresie pogłębionej refleksji nad aksjologią e-administracji został podporządkowany celom aplikacyjnym i doskonaleniu praktyk wdrożeniowych, co dobrze ilustruje dominację podejścia instrumentalnego w polskich badaniach nad cyfryzacją administracji publicznej.

[3] Zob. np. opracowanie M. Błażewskiego (2017), w którym autor formułuje wniosek, że „dwoma podstawowymi wartościami wyrażonymi w przepisach prawa dotyczących e-administracji są powszechność oraz bezpieczeństwo" (s. 206). Pomimo że we wstępie podkreślono interdyscyplinarny charakter analizowanych wartości, wskazując ich powiązanie zarówno z ujęciem ekonomicznym – odnoszącym się do redukcji kosztów realizacji zadań publicznych lub interakcji z organami administracji – jak i psychologicznym – odnoszącym się do zmian w zachowaniach pracowników administracji i obywateli – w pracy całkowicie pominięto jakiekolwiek założenia metodologiczne, które pozwalałyby ocenić trafność i spójność wnioskowania.

w praktyce stosowania prawa, rozumianym jako sposób ich implementacji i operacjonalizacji w działalności organów administracji (Chlipała, 2023) oraz sądów administracyjnych (Kułak-Krzysiak, 2017), jak również w sposobie ich organizacji[4]. Można w tym kontekście wnioskować, że naturalnym kierunkiem badań nad aksjologią administracji publicznej będzie analiza wartości, które determinują proces cyfrowej transformacji administracji publicznej w Polsce.

Rozdział podejmuje refleksję nad potrzebą wypracowania nowego paradygmatu badań nad administracją cyfrową, integrującego perspektywę techniczną, normatywną, organizacyjną i aksjologiczną. Ma on charakter metodologiczny i wskazuje główne kierunki oraz kryteria, na które należy zwracać uwagę w badaniach nad wartościami determinującymi transformację cyfrową administracji publicznej.

Cyfrowa administracja publiczna – kwestie terminologiczne

Jednym z zasadniczych wyzwań stojących przed badaczem podejmującym analizę aksjologicznych uwarunkowań transformacji cyfrowej administracji publicznej jest konieczność precyzyjnego zdefiniowania przedmiotu badań. Choć pojęcie e-administracji weszło już na stałe do dyskursu naukowego i praktyki funkcjonowania instytucji publicznych, jego znaczenie wciąż pozostaje niejednoznaczne. W literaturze przedmiotu spotkać można liczne ujęcia, które akcentują odmienne aspekty tego zjawiska – od technicznego wymiaru informatyzacji procedur administracyjnych, poprzez zarządcze koncepcje modernizacji sektora publicznego, aż po szersze interpretacje ujmujące e-administrację jako element transformacji społeczno-kulturowej współczesnego państwa. Tak szerokie spektrum interpretacyjne sprawia, że badacz musi prawidłowo zdefiniować przedmiot analiz. Od sposobu ujęcia

[4] Kwestię organizacji organu i jego wpływu na wartość, jaką jest zaufanie jednostki do organu administracji w ciekawy sposób wyjaśnia J. Korczak (2015, s. 105), pisząc: „Wydaje się, że szczególne znaczenie w pozyskiwaniu zaufania może mieć prostota tak struktur organizacyjnych, jak i procedur postępowania (oczywiście z poszanowaniem obowiązujących przepisów prawa), które prowadzą do przejrzystości tych struktur i procedur, o co współcześnie tak bardzo się zabiega. Nie ulega wątpliwości, iż już sama zagmatwana struktura organizacyjna urzędu nie budzi zaufania, zwłaszcza gdy załatwiający w nim sprawę interesant nie jest w stanie ustalić właściwości poszczególnych komórek organizacyjnych i stanowisk pracy".

pojęcia e-administracji zależy bowiem identyfikacja kluczowych wartości, które konstytuują i legitymizują proces jej rozwoju. W wąskim, technokratycznym rozumieniu, akcentującym funkcjonalne aspekty cyfryzacji, centralne miejsce zajmują wartości instrumentalne – takie jak efektywność, szybkość działania, racjonalizacja kosztów czy standaryzacja procedur. Natomiast w podejściu szerszym, ujmującym transformację cyfrową jako zmianę relacji między państwem a obywatelem, w centrum zainteresowania znajdują się wartości o charakterze normatywnym: przejrzystość, równość dostępu, partycypacja obywatelska, odpowiedzialność instytucji publicznych oraz ochrona prywatności i danych osobowych.

Nie bez znaczenia jest również fakt, że e-administracja stanowi zjawisko dynamiczne, pozostające w ścisłym związku z rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych, zmianami społecznymi oraz ewolucją oczekiwań wobec państwa. Z tej perspektywy badacz nie może traktować e-administracji jako konstruktu o ustalonej treści, lecz raczej jako proces, którego granice i znaczenia ulegają ciągłej renegocjacji. Każda próba definicyjna ma zatem charakter sytuacyjny i aksjologicznie zdeterminowany – odzwierciedla nie tylko stan rozwoju technologicznego, lecz również dominujące w danym momencie rozumienie roli państwa, obywatela i dobra wspólnego.

Z tych powodów refleksja nad aksjologicznymi podstawami transformacji cyfrowej administracji publicznej wymaga nie tylko deskrypcji zjawiska, ale także metateoretycznej świadomości przyjętego sposobu jego konceptualizacji. Jasne określenie, czy przedmiotem badań jest e-administracja rozumiana jako zestaw narzędzi technicznych, jako nowy paradygmat zarządzania publicznego, jako zbiór regulacji prawnych czy też jako zjawisko o wymiarze społecznym i kulturowym, stanowi warunek konieczny do prowadzenia spójnej i pogłębionej analizy aksjologicznej. Dopiero takie ujęcie pozwala na identyfikację wartości, które nie tylko towarzyszą procesowi cyfryzacji, ale również nadają mu kierunek i sens w perspektywie etycznej oraz społecznej legitymizacji działań administracji publicznej.

Błędem jest także postrzeganie administracji jako zjawiska jednolitego, niezależnego od szczebla organizacyjnego i rodzaju realizowanych zadań. Takie podejście prowadzi do uproszczeń metodologicznych, ponieważ zakłada, że narzędzia cyfrowe, zasady działania i wartości aksjologiczne administracji publicznej mają charakter uniwersalny. Tymczasem

analiza struktury i funkcji administracji wskazuje na istotne różnice między administracją centralną i samorządową. O ile administracja rządowa pełni funkcje regulacyjne, kontrolne i strategiczne, o tyle administracja samorządowa realizuje przede wszystkim zadania o charakterze usługowym, wspólnotowym i lokalnym. Oznacza to, że e-administracja w samorządzie terytorialnym musi być interpretowana przez pryzmat odmiennych wartości, co wynika z odmiennych funkcji przez nią realizowanych i relacji społecznych, w które jest uwikłana. Różnica ta przekłada się na sposób wdrażania rozwiązań cyfrowych: w administracji rządowej dominują systemy integrujące dane i procedury w skali ogólnokrajowej, takie jak rejestry centralne, elektroniczne dzienniki urzędowe, systemy kontroli czy platforma legislacyjna. W samorządzie administracja przybiera formę interaktywnych usług publicznych, takich jak elektroniczne wnioski, lokalne portale obywatelskie czy platformy konsultacji społecznych. Już na etapie konceptualizacji badań widać, że administracja centralna posługuje się technologią informacyjną jako narzędziem urzeczywistniania takich wartości jak racjonalizacja i koordynacja, natomiast administracja samorządowa wykorzystuje ją w celu zwiększenia dostępności i partycypacji. Funkcja technologii różni się zatem zasadniczo: w jednym przypadku służy optymalizacji systemu, w drugim – wzmocnieniu relacji z obywatelem. Prawidłowa konceptualizacja przedmiotu badań stanowi warunek *sine qua non* operacjonalizacji działań badawczych.

Konsekwencją powyższych ustaleń jest rozważenie, jakie modele powiązań będą stanowiły przedmiot analizy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że inne są uwarunkowania aksjologiczne w przypadku relacji e-administracji z obywatelem (typowej dla administracji samorządowej), inne zaś w przypadku relacji między organami administracji (charakterystycznej dla administracji rządowej). Mając tę refleksję na uwadze, rozróżnić należy trzy modele komunikacji prowadzonej przez organy (Haręża, 2011):

- G to C / G2C (ang. Government to Citizens – relacja e-administracja – obywatele),
- G to B / G2B (ang. Government to Business – relacja e-administracja – przedsiębiorcy),
- G to G / G2G (ang. Government to Government – relacja między organami administracji).

Zróżnicowanie modeli funkcjonowania administracji cyfrowej implikuje konieczność stosowania odmiennych metod badawczych oraz wykorzystania zróżnicowanych narzędzi analitycznych. Dla przykładu, ze względu na bezpośredni charakter relacji między administracją a obywatelem, analiza modelu G2C wymaga podejścia socjologiczno-prawnego, które uwzględnia problematykę praw człowieka, zasadę zaufania do władzy publicznej oraz reguły dobrej administracji. W tym ujęciu szczególnego znaczenia nabiera pytanie o sposób, w jaki narzędzia cyfrowe wpływają na realizację podstawowych wartości administracyjnych, takich jak dostępność, równość w dostępie do usług i przejrzystość działania organów.

W relacjach typu G2B centralne miejsce zajmują wartości ekonomiczne i organizacyjne, determinujące kierunek działań administracji publicznej ukierunkowanej na tworzenie otoczenia instytucjonalnego sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorczości. Takie wartości jak efektywność, interoperacyjność czy szybkość działania zyskują tu wymiar gospodarczy, ponieważ równocześnie wzmacniają konkurencyjność rynku.

Z kolei model G2G odnosi się do wewnętrznego wymiaru funkcjonowania administracji publicznej. Jego istotą jest współdziałanie między organami władzy publicznej, wymiana informacji, koordynacja zadań oraz tworzenie wspólnych standardów technologicznych i proceduralnych. Analiza tego modelu powinna pozwolić odpowiedzieć na pytanie, czy cyfryzacja przyczynia się do realnego podniesienia jakości zarządzania publicznego, czy jedynie rekonfiguruje tradycyjne mechanizmy biurokratyczne w środowisku elektronicznym.

Wspólnym obszarem badań dla wszystkich wymienionych modeli są aspekty organizacyjno-instytucjonalne funkcjonowania administracji cyfrowej, obejmujące aksjologiczne uwarunkowania zarówno formalnych, jak i nieformalnych procedur, rozwój kompetencji urzędników, przepływ informacji między instytucjami oraz kwestie regulacyjne. Warto podkreślić, że przepisy prawa dotyczące rozwoju administracji cyfrowej są wytwarzane przez organy administracji, które w procesie tym korzystają z nowoczesnych technologii informacyjnych (Araszkiewicz, Ciurak, 2025; Deminet, Godlewska, 2025), co wprowadza istotny element sprzężenia zwrotnego między regulacją a praktyką wdrażania innowacji technologicznych.

Na podstawie wyróżnionych modeli funkcjonowania administracji cyfrowej przedmiotem badań można uczynić także napięcia aksjologiczne

występujące między różnymi podmiotami wchodzącymi w interakcję z e-administracją, co zostanie ukazane na przykładzie relacji G2B.

Napięcia aksjologiczne w relacji G2B wynikają przede wszystkim z odmiennego ukierunkowania celów działania administracji publicznej i podmiotów gospodarczych. Podczas gdy administracja działa w imię interesu publicznego, przedsiębiorcy kierują się racjonalnością ekonomiczną i dążeniem do maksymalizacji korzyści. Te dwie logiki, choć mogą się uzupełniać, nie zawsze pozostają w pełnej harmonii. Pierwszy obszar potencjalnych napięć dotyczy relacji między efektywnością a równością dostępu. Cyfryzacja procesów administracyjnych często zwiększa szybkość i ekonomiczność działania, jednak może prowadzić do wykluczenia mniejszych podmiotów, które nie dysponują odpowiednim zapleczem technologicznym lub kompetencjami cyfrowymi. W tym kontekście wartości efektywności i ekonomiczności muszą być równoważone przez wartości inkluzywności i równości szans w dostępie do e-usług administracyjnych. Pod kątem badań aksjologicznych metodologicznie doniosłe jest zatem nie tylko sprawdzenie, jak dobrze system działa, lecz także dla kogo działa dobrze, a kogo może wykluczać, co na dalszym etapie badawczym umożliwi identyfikację antywartości cyfrowej administracji. Drugi obszar napięcia może ujawniać się między transparentnością a ochroną tajemnicy przedsiębiorstwa oraz prywatności danych. E-administracja, realizując wartości jawności i przejrzystości działania instytucji publicznych, generuje jednocześnie ryzyko nadmiernej ekspozycji informacji gospodarczych lub danych wrażliwych. Wymaga to wyważenia między dążeniem do otwartego państwa a koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa informacyjnego uczestników obrotu gospodarczego. Trzeci obszar napięć ma charakter systemowy i dotyczy relacji między automatyzacją procesów administracyjnych a zachowaniem gwarancji proceduralnych. Uproszczenie i przyspieszenie postępowań administracyjnych poprzez narzędzia cyfrowe niewątpliwie wspiera przedsiębiorców, ale może równocześnie osłabiać możliwość indywidualnej oceny sprawy, co w konsekwencji prowadzi do ograniczenia realizacji wartości sprawiedliwości proceduralnej i prawa do wysłuchania strony (Kaszubowski, 2024).

E-administracja jako narzędzie wspierania rozwoju przedsiębiorczości funkcjonuje w przestrzeni kompromisów aksjologicznych, które wymagają od badaczy identyfikacji**,** interpretacji i weryfikacji aksjologicznej. Skuteczne prowadzenie takich badań wymaga opracowania spójnych narzędzi

metodologicznych, pozwalających nie tylko na ocenę realizacji wartości konstytutywnych, lecz również na wykrywanie antywartości ograniczających dostępność i równość szans w korzystaniu z e-usług administracyjnych. Tylko dzięki takiemu podejściu możliwe staje się formułowanie weryfikowalnych wniosków naukowych oraz projektowanie e-administracji zgodnie z aksjologicznymi priorytetami państwa i społeczeństwa.

Różnorodność działań mieszczących się w obszarze e-administracji – od wdrażania systemów informatycznych, przez automatyzację procedur urzędowych i procesów legislacyjnych, po rozwój usług publicznych świadczonych online – wymusza na badaczu konieczność precyzyjnego rozróżnienia między technologicznym, organizacyjnym a normatywnym wymiarem analizowanego zjawiska.

Aksjologia jako dynamiczny system wartości

Aksjologia transformacji administracji publicznej nie powinna być ujmowana jedynie jako abstrakcyjny zbiór zasad normatywnych, lecz jako dynamiczny system wartości urzeczywistnianych w określonym kontekście społecznym, instytucjonalnym i czasowym. Dynamikę tę można rozpatrywać dwutorowo – jako proces ewolucji aksjologicznej oraz jako zjawisko reinterpretacji zastanych wartości w zmieniających się technologicznych i społecznych warunkach funkcjonowania administracji publicznej (Wronkowska-Jaśkiewicz, 2017).

Z perspektywy nauk administracyjnych szczególnego znaczenia nabiera zatem napięcie pomiędzy aksjologiczną ciągłością a zmiennością, stanowiące o tożsamości instytucji administracyjnych. Ciągłość ta wyraża się w zachowaniu fundamentalnych wartości, takich jak legalizm, bezstronność, służba publiczna czy odpowiedzialność, które konstytuują etos administracji. Zmienność natomiast odzwierciedla zdolność administracji do reagowania na nowe wyzwania społeczne i technologiczne, a tym samym do redefiniowania sposobów urzeczywistniania tych samych wartości w odmiennych warunkach funkcjonowania państwa. W tym sensie aksjologia administracji publicznej pozostaje nie tylko kategorią teoretyczną, lecz również praktycznym narzędziem interpretacji i oceny procesów transformacyjnych zachodzących w strukturach administracyjnych.

Traktując aksjologię jako dynamiczny system wartości, można dostrzec, że wartości administracyjne nie funkcjonują w izolacji, lecz są kształtowane w ciągłej interakcji z uwarunkowaniami historycznymi, kulturowymi, politycznymi, ekonomicznymi oraz – w kontekście e-administracji – technologicznymi. Przyjęcie powyższego założenia prowadzi do wniosku, że „system (zbiór) wartości jest otwarty, stale uzupełniany i modyfikowany. Wartości istnieją tylko w sensie relatywnym i subiektywnym, nie ma wobec tego żadnej z góry założonej hierarchii" (Stelmach, 2017, s. 40)[5]. W praktyce oznacza to, że zarówno identyfikacja wartości, jak i ocena ich znaczenia zależą od wielu czynników, takich jak kontekst interpretacyjny, przyjęta metoda badawcza, indywidualne przyzwyczajenia interpretatora, dziedzina prawa, a także stopień złożoności analizowanego przypadku (Stelmach, 2017). Takie zróżnicowanie w podejściu do wartości skutkuje tym, że różni autorzy przypisują najwyższy priorytet odmiennej wartości (posługując się przy tym zróżnicowaną nomenklaturą).

Zróżnicowanie hierarchii wartości a potrzeba pogłębienia metodologii badań aksjologicznych

Ilustracją zjawiska relatywizmu wartości w prawie administracyjnym mogą być teksty opublikowane w pierwszym tomie monografii pod redakcją J. Zimmermanna (2017) (Tabela 1). Zawarte w nim opracowania ujawniają znaczną różnorodność podejść do rozumienia oraz hierarchizacji wartości,

[5] Oczywiście będąc świadomym problemu nadmiernego subiektywizmu w ustalaniu katalogu wartości prawnych można starać się mu przeciwdziałać, przykładowo operując „tylko tymi wartościami, które wysłowił sam ustawodawca, co z reguły następuje poprzez określenie w treści aktu prawnego (w tym w treści ewentualnej preambuły) jego celów. (…) Szczególnie istotne są właśnie tzw. wartości-cele, czyli te, dla których realizacji podejmowane są odpowiednie decyzje prawne" (Nałęcz, 2017, s. 671). Niewątpliwie jednak podejście takie ogranicza badania w zakresie, w jakim nie może objąć wszystkich rzeczywistych wartości, które faktycznie determinują działalność prawodawcy, co wynika z faktu, że katalog wartości wyrażonych *explicite* w treści aktów normatywnych - nawet jeśli jest precyzyjnie zrekonstruowany – odzwierciedla jedynie deklaratywny, a nie zawsze rzeczywisty system aksjologiczny ustawodawcy. Ograniczenie analizy wyłącznie do wartości ujawnionych w tekstach prawnych prowadzi zatem do zawężenia perspektywy badawczej – pomija bowiem te elementy aksjologiczne, które działają niejako w tle procesu legislacyjnego, ale w istocie mogą w iększym stopniu determinować kierunek decyzji prawnych niż same deklaracje zawarte w preambułach czy uzasadnieniach projektów ustaw.

co wskazuje na brak jednolitych kryteriów ich identyfikacji i klasyfikacji. Istotność poszczególnych wartości bywa często sygnalizowana już w tytułach opracowań, jednak zestawienie ze sobą tych ujęć prowadzi do wniosku, że autorzy – kierując się odmiennymi przesłankami interpretacyjnymi – nadają priorytet różnym wartościom, traktując je jako nadrzędne dla systemu prawa administracyjnego (Tabela 1).

Tabela 1. Pluralizm aksjologiczny w prawie administracyjnym

Autor	Wartość	Określenie istotności wartości
Dominik J. Kościuk (2017)	prawda obiektywna	wartość realizowana w prawie administracji elektronicznej
Magdalena Małecka-Łyszczek (2017)	inkluzja społeczna	wartość w stanowieniu prawa administracyjnego na szczeblu centralnym
Katarzyna Mełgieś, Katarzyna Miaskowska-Daszkiewicz (2017)	zdrowie ludzkie	wartość determinująca zadania administracji publicznej
Alina Miruć (2017)	godność człowieka	wyznacznik prawa administracyjnego stanowionego na szczeblu centralnym
Katarzyna Wlaźlak (2017)	racjonalność	wartość prawa miejscowego
Lidia Zacharko, Barbara Wartenberg-Kempka (2017)	dobro dziecka	wartość najwyższa w prawie administracyjnym

Źródło: opracowanie własne.

Warto podkreślić, że wymienienie określonej wartości w tytule opracowania naukowego nie jest aktem neutralnym poznawczo. Pod względem metodologicznym sam wybór wartości jako centralnej kategorii analizy oznacza jej wyróżnienie spośród innych kategorii oraz przypisanie jej szczególnego znaczenia w systemie aksjologicznym, który badacz rekonstruuje lub postuluje. W tym sensie już sam fakt nadania wartości statusu kategorii tytułowej stanowi formę hierarchizacji, poprzez którą autor sugeruje, że dana wartość zajmuje pozycję nadrzędną wobec innych – czy to w strukturze teoretycznej, czy w praktyce funkcjonowania administracji publicznej. Tytuł, jako najbardziej ekspresyjny element tekstu naukowego, pełni ważną funkcję informacyjną: ukierunkowuje uwagę odbiorcy, określa punkt ciężkości analizy i wskazuje ramy interpretacyjne całego wywodu. W efekcie nazwanie

wartości w tytule jest nie tylko wyborem terminologicznym, ale również aktem interpretacyjnym, który ma konsekwencje dla sposobu postrzegania hierarchii wartości w danej dziedzinie prawa. Z perspektywy metodologicznej oznacza to, że już na poziomie formułowania problemu badawczego dochodzi do wstępnej hierarchizacji aksjologicznej, która kształtuje dalszy tok rozważań i determinuje konstrukcję argumentacji.

Przedstawione zróżnicowanie wartości zasadniczych w prawie administracyjnym nie ma charakteru czysto deskryptywnego, lecz ujawnia ograniczenia współczesnych badań aksjologicznych, wynikające w znacznej mierze z niedostatków metodologicznych, które niewątpliwie swe piętno odcisną również nad badaniami nad e-administracją. Brak spójnych, powszechnie akceptowanych narzędzi badawczych uniemożliwia porównywalność wyników analiz oraz weryfikowalność formułowanych wniosków. W konsekwencji prowadzi to do istotnych rozbieżności w proponowanych hierarchiach wartości i utrudnia formułowanie jednoznacznych, metodologicznie uzasadnionych konkluzji naukowych[6].

Z metodologicznego punktu widzenia w badaniach nad aksjologią e-administracji ujawnia się konieczność wyraźnego rozgraniczenia dwóch poziomów analizy:

- poziomu *de iure* (normatywnego), rekonstruującego wartości na podstawie źródeł prawa, polityk publicznych oraz dokumentów strategicznych;
- poziomu *de facto*, ukazującego sposób, w jaki wartości z poziomu pierwszego są realizowane i reinterpretowane w konkretnych działaniach organów administracji (rządowej i samorządowej, przy uwzględnieniu różnych modeli relacji).

[6] Z drugiej strony przytoczone tytuły prac dowodzą pluralizmu naukowego wyrażającego się w relatywizmie interpretacyjnym. Wyłania się tu zatem potencjalnie inspirujący obszar badań komparatystycznych. Analizy porównawcze, obejmujące różne tradycje interpretacyjne i metodologiczne, mogą bowiem przyczynić się do lepszego zrozumienia wspólnych elementów aksjologicznych oraz odmienności wynikających z uwarunkowań kulturowych, historycznych i doktrynalnych w rozwoju e-administracji.

Podsumowanie

Refleksja nad aksjologią transformacji cyfrowej administracji publicznej ujawnia, że proces cyfryzacji nie jest jedynie zjawiskiem technologicznym, lecz stanowi głęboką zmianę kulturową i normatywną, która wpływa na samą tożsamość instytucji publicznych. Z perspektywy metodologicznej kluczowe jest zatem przyjęcie podejścia, które pozwala uchwycić zarówno wartości deklarowane (w dyskursie normatywnym i strategicznym), jak i wartości realizowane (w praktykach organizacyjnych, technologicznych i komunikacyjnych).

W świetle przeprowadzonych rozważań można wskazać kilka wniosków syntetycznych:

1. Badania nad aksjologią e-administracji wymagają precyzyjnego zdefiniowania przedmiotu badań w celu uniknięcia redukcjonizmu metodologicznego i błędnego utożsamiania wartości z ich technicznymi lub organizacyjnymi przejawami oraz zagwarantowania rzetelności i porównywalności wyników analiz.
2. Aksjologia administracji cyfrowej stanowi interdyscyplinarne pole badawcze, które wymaga stworzenia metod analizy wartości w kontekście relacji między prawem, technologią i społeczeństwem.
3. Proces cyfryzacji administracji publicznej generuje nowe wartości (takie jak interoperacyjność, transparentność algorytmiczna czy bezpieczeństwo informacyjne), które współistnieją z klasycznymi wartościami administracyjnymi, tworząc obszar napięć aksjologicznych.
4. Aksjologia administracji cyfrowej ma charakter dynamiczny, co oznacza, że hierarchie wartości podlegają nieustannej reinterpretacji w odpowiedzi na zmiany technologiczne, społeczne i kulturowe.

Refleksja metodologiczna nad aksjologią administracji cyfrowej otwiera nowy kierunek badań, w którym prawo i technologia nie są już odrębnymi sferami, lecz wzajemnie się warunkują. Zrozumienie tego sprzężenia zwrotnego między rozwojem technologicznym i aksjologicznym fundamentem administracji publicznej pozwoli nie tylko lepiej opisać proces cyfrowej transformacji, lecz także świadomie nim kierować – tak, by służył on realizacji dobra wspólnego i wzmacniał zaufanie obywateli do instytucji publicznych.

Literatura

1. Araszkiewicz, M., Ciurak, P. (2025). Stosowanie systemów sztucznej inteligencji w e-legislacji. Wprowadzenie do problematyki. *Przegląd Legislacyjny*, *1*(129), 1-46.
2. Błażewski, M. (2022). Automatyzacja pozyskiwania i analizowania danych jako przejaw informatyzacji czynności materialno-technicznych organów administracji publicznej podejmowanych w toku postępowania administracyjnego. W: M. Kruś, L. Staniszewska, M. Szewczyk (red.), *Kierunki rozwoju jurysdykcji administracyjnej* (s. 289-296). Wolters Kluwer.
3. Błażewski, M. (2017). Wartości w e-administracji i ich wyważenie. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 197-206). Wolters Kluwer.
4. Chlipała, M. (2017). Zaufanie do administracji publicznej a normatywizacja przyrzeczenia administracyjnego. *Przegląd Prawa Publicznego*, *12*, 42-52.
5. Chlipała, M. (2023). Zaufanie jako wartość w procesie tworzenia prawa w gminie. W: A. Kaźmierczyk, K. Michałowska, M. Szaraniec (red.), *Verba volant, scripta manet. Księga jubileuszowa dedykowana Pani Profesor Bogusławie Gneli* (s. 125-135). Wolters Kluwer.
6. Cieślak, Z. (2000). Podstawy aksjologiczne administracji publicznej w Polsce – próba oceny. *Studia Iuridica*, *XXXVIII*, 59-64.
7. Deminet, J., Godlewska, M. (2025). *Kierunki modernizacji i rozwoju systemu informatycznego obsługującego proces legislacyjny. Przegląd Legislacyjny*, *1*(129), 1-55.
8. Dudzik, S. (2022). Podstawy prawne działania e-administracji a ochrona danych osobowych. W: S. Dudzik, I. Kawka, R. Śliwa (red.), *E-administracja. Skuteczna, odpowiedzialna i otwarta administracja publiczna w Unii Europejskiej* (s. 13-28). Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
9. Ejdys, J. (2018). *Zaufanie do technologii w e-administracji.* Politechnika Białostocka.
10. Frańczuk, M. (2016). Podstawy aksjologiczne współczesnej administracji. *Zeszyty Naukowe UEK*, *3*(951), 17-32.

11. Grzybowski, T. (2022). Granice cyfrowej kontroli podatnika na przykładzie zmian uszczelniających w VAT. W: S. Dudzik, I. Kawka, R. Śliwa (red.), *E-administracja. Skuteczna, odpowiedzialna i otwarta administracja publiczna w Unii Europejskiej* (s. 203-220). Wydawnictwo Księgarnia Akademicka. https://doi.org/10.12797/9788381386739
12. Haręża, A. (2011). Wprowadzenie do problematyki elektronicznej administracji publicznej. *Prawo Mediów Elektronicznych*, *1*, 26-31.
13. Hysa, B. (2013). E-usługi i inne narzędzia informatyczne wspomagające pracę urzędów administracji samorządowej. *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych*, *29*, 91-100.
14. Kaszubowski, K. (2024). *O zagrożeniach procesowych związanych z automatyzacją czynności w ogólnym postępowaniu administracyjnym. Dyskurs Prawniczy i Administracyjny, 3,* 75-86.
15. Korczak, J. (2015). Pozyskiwanie i umacnianie zaufania do władz publicznych przez współadministrowanie. W: M. Kasiński, M. Stahl, K. Wlaźlak (red.), *Sprawiedliwość i zaufanie do władz publicznych w prawie administracyjnym*, (s. 98-114). Wolters Kluwer.
16. Kościuk, D. J. (2017). Prawda obiektywna jako wartość realizowana w prawie administracji elektronicznej. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I.* Wolters Kluwer.
17. Kułak-Krzysiak, K. (2017). *Efektywność jako wartość w postępowaniu sądowoadministracyjnym.* W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom II* (s. 127-140). Wolters Kluwer.
18. Lewańska, E., Sokołowska, W., Stróżyna, M. (2016). Projektowanie e-usług dla administracji publicznej w podejściu procesowym – studium przypadku. *Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych*, *42*, 103-112.
19. Małecka-Łyszczek, M. (2017). Inkluzja społeczna jako wartość w stanowieniu prawa administracyjnego na szczeblu centralnym. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 405-418). Wolters Kluwer.
20. Mełgieś, K., Miaskowska-Daszkiewicz, K. (2017). Zdrowie ludzkie jako wartość determinująca zadania administracji publicznej. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 257-272). Wolters Kluwer.

21. Miłek, D., Nowak, P. (2021). Rozwój usług elektronicznej administracji publicznej w Polsce na tle Unii Europejskiej. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, *65*, 47-73.
22. Miruć, A. (2017). Godność człowieka jako wyznacznik prawa administracyjnego stanowionego na szczeblu centralnym. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 419-434). Wolters Kluwer.
23. Nałęcz, A. (2017). *Aksjologia gminnych projektów bezpłatnego dostępu do Internetu*. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 671-679). Wolters Kluwer.
24. Romaniuk, P. (2017). Rozwój elektronicznej administracji czynnikiem wspierającym nurt zarządzania humanistycznego. *Journal of Modern Science, 2*(33), 305-323.
25. Skoczylasz, D., Puczko, A. (2025). Komunikacja elektroniczna w administracji publicznej a kwestia cyberbezpieczeństwa. *Studia Administracji i Bezpieczeństwa*, *18*, 11-25. https://doi.org/10.5604/01.3001.0055.2274
26. Stelmach, J. (2017). Spór o wartości podstawowe w prawie. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 37-43). Wolters Kluwer.
27. Świtał, P. (2020). Standaryzacja usług w administracji elektronicznej. W: B. Jaworska-Dębska, P. Kledzik, J. Sługocki (red.), *Wzorce i zasady działania współczesnej administracji publicznej*. (s. 956-968). Wolters Kluwer.
28. Wlaźlak, K. (2017). Racjonalność jako wartość prawa miejscowego. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 541-555). Wolters Kluwer.
29. Wronkowska-Jaśkiewicz, S. (2017). *Uwagi o instrumentalności, instrumentalizacji i autonomii prawa.* W: J. Zimmermann (red.) *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 25-36). Wolters Kluwer.
30. Zimmermann, J. (red.), (2017). *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I*. Wolters Kluwer.
31. Zacharko, L., Wartenberg-Kempka, B. (2017). Dobro dziecka jako wartość najwyższa w prawie administracyjnym. W: J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego. Tom I* (s. 281-292). Wolters Kluwer.
32. Zając, K. (2022). Sądowa korekta aksjologiczna prawa podatkowego – uwagi w kontekście zwolnienia dla osób najbliższych w podatku od spadków i darowizn. *International Journal of Legal Studies*, *1,* 23-59. https://doi.org/10.5281/zenodo.6891868